

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора Кривка Юрія Ярославовича на дисертацію Мельник Марини Петрівни на тему: “Морфометричні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у чоловіків і жінок в залежності від особливостей будови тіла” представлену у спеціалізовану вчену раду Д 05.600.02 при Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ОБРАНОЇ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Не зважаючи на достатньо значну кількість наукових досліджень стосовно метричних показників органів та структур організму в нормі у здорової людини ціла низка проблемних питань вимагає уточнення, деталізації та подальшої розробки. У першу чергу це стосується одного з основних питань анатомії, антропології – це встановлення меж нормативних макроморфометричних параметрів органів, структур організму людини у віковій динаміці онтогенезу, в залежності від її статі та конституції.

Розробка та впровадження до практичного використання сучасних новітніх методів прижиттєвої візуалізації, насамперед сонографічного, комп'ютерного томографічного, методу магнітно-резонансної томографії, сучасних якісних методів рентгенологічного дослідження надали нових можливостей науковцям та практикам у вирішенні даної проблеми. У той же час виникли і ряд нових завдань для теоретичної та практичної медицини – визначення саме нормативних прижиттєвих параметрів органів здорової людини, які можуть слугувати контролем для встановлення їх патологічних змін. Це в повній мірі стосується й печінки, жовчного міхура та підшлункової залози – органів, які мають доволі значні варіації розмірів та форми у здорової людини й можуть змінюватися у розмірах

внаслідок цілого ряду захворювань.

Наукових досліджень, присвячених встановленню органометричних показників печінки, жовчного міхура та підшлункової залози, визначенню їх зв'язків з антропометричними показниками, особливостей цих показників в залежності від конституціонального типу людини в здорових осіб першого зрілого віку в Україні дотепер не проводилося.

Зважаючи на вказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Мельник Марини Петрівни “Морфометричні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у чоловіків і жінок в залежності від особливостей будови тіла”, як у науковому, так і у практичному плані не викликає сумніву.

Робота зареєстрована як ініціативна наукова тематика, що виконується у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова (№ державної реєстрації: 0117U003105).

2. СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTІ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ, ЇХ ДОСТОВІРНІСТЬ І НОВИЗНА, ПОВНОТА ЇХ ВИКЛАДУ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Дисертаційна робота Мельник М.П. виконана на значному фактичному матеріалі: досліджені морфометричні сонографічні показники печінки, жовчного міхура, підшлункової залози та визначені антропометричні та соматотипологічні показники у 92 здорових чоловіків і 154 здорових жінок першого зрілого віку. Окремо слід зазначити коректний підхід до формування груп дослідження та однорідності вибірки обстежуваних – здорові чоловіки і жінки, які ввійшли до кінцевих груп дослідження усі були у третьому поколінні мешканцями Подільського регіону України і були відібрані в результаті етапного комплексного дослідження, яке включало первинне анкетування, скринінг-оцінку стану здоров'я, проведеного за допомогою спеціального опитувальника, психофізіологічного, психогігієнічного тестування, поглибленого клініко-лабораторного дослідження.

Достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації не піддаються сумніву і ґрунтуються на застосуванні визнаних методів досліджен-

ня, адекватних його меті та завданням: сонографічного, антропометричного, соматотипологічного; використанні засобів вимірювальної техніки, які відповідали технічним вимогам і пройшли перевірку органом Держстандарту України; використанні сучасних методів математичної статистичної обробки отриманих результатів.

Дисертанткою проведений глибокий пошук і аналіз наукової літератури за темою дисертаційної роботи – список використаних джерел містить 392 наукові роботи, з яких 166 викладені кирилицею і 126 – латиницею. При аналізі отриманих результатів достатньо використані посилання на опрацьовані авторкою джерела наукової літератури.

Слід зазначити, що дотепер подібних досліджень, щодо встановлення антропометричних сонографічних параметрів печінки, жовчного міхура, підшлункової залози, їх кореляцій з антропометричними, соматотипологічними показниками, показниками компонентного складу маси тіла в здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку, мешканців Подільського регіону України не проводилося. Тому, отримані дані щодо даних показників, їх довірчих інтервалів та процентильного розмаху, особливостей в залежності від віку, статі та конституціонального типу людини, зв'язків з окремими антропометричними і соматотипологічними показниками є новітніми. Так само уперше розроблені й регресійні моделі індивідуальних сонографічних розмірів печінки, її вен, жовчного міхура та підшлункової залози у практично здорових чоловіків і жінок Поділля першого зрілого віку загалом і різних вікових груп у залежності від показників статури й розмірів тіла.

Результати дисертаційного дослідження повністю викладені у 15 наукових працях (з них 7 – без співавторів), серед яких 10 статей у рекомендованих ДАК МОН України наукових фахових журналах (з яких 3 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз). Одна стаття опублікована у закордонному фаховому виданні, що входить до наукометричної бази Scopus. Основні положення роботи були оприлюднені на фахових наукових форумах впродовж

2014-2017 років.

3. ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові положення та сформульовані на їх ґрунті висновки дисертації є важливим внеском в існуючі знання щодо макрометричних параметрів печінки, жовчного міхура, підшлункової залози в здорових людей, розвивають вчення про вікову конституцію людини, залежність будови окремих органів і систем від конституціональних особливостей організму, що має важливе значення для анатомії, антропології.

Результати досліджень вже впроваджені в лекційні курси та практичні заняття кафедр анатомії людини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця; нормальної анатомії Львівського національного медичного університету імені Д. Галицького; анатомії людини ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»; нормальної анатомії Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Практичне значення отриманих результатів, насамперед, встановлених авторкою меж довірчих інтервалів та процентильного розмаху сонографічних показників печінки, жовчного міхура і підшлункової залози у здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку полягає у можливості їх використання під час практичної діяльності лікарів спеціалістів з ультразвукової діагностики в якості контрольних показників.

4. ОЦІНКА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ, ЇЇ ЗАВЕРШЕНОСТІ В ЦІЛОМУ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ ЗМІСТУ АВТОРЕФЕРАТУ Й ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація та її автореферат оформлені згідно «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» ДАК України. Дисертацію викладено на 318 сторінках друкованого тексту (з них 148 сторінок основного залікового тексту) українською мовою. Робота складається з анотації, змісту, вступу, переліку умовних позначень, огляду літератури, розділу загальної методики й основних мето-

дів дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел та п'яти додатків. Дисертацію ілюстровано 64 рисунками і 30 таблицями. Список використаних джерел літератури включає 292 роботи (166 – надруковані кирилицею, 126 – латиницею).

У відповідності до нових вимог ДАК України в анотації представлені найбільш важливі результати проведеного дослідження, виділена їх новизна.

У вступі аргументовано обґрунтовані актуальність, теоретичне і практичне значення дисертації. Чітко сформульовані мета і завдання дослідження, сформульована новизна отриманих результатів та зазначено особистий внесок здобувача і отримані спільно разом із колегами результати. Вступ викладений на 8 сторінках.

Розділ 1 дисертації “Огляд літератури”, викладений на 22 сторінках, містить 2 підрозділи в яких авторка, посилаючись на наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників, надає сучасні дані стосовно сонографічних показників окремих органів людини; статевих, популяційних, вікових та конституціональних особливостей органометричних параметрів печінки, жовчного міхура та підшлункової залози та встановлених кореляцій цих параметрів з антропометричними показниками. Дисертанткою підведене теоретичне підґрунтя обрання мети, задач дослідження та використаних необхідних для їх вирішення методів дослідження.

Розділ 2 “Загальна методика та основні методи дослідження” міститься на 9 сторінках і має 2 підрозділи. У даному розділі вказана методика відбору здорових чоловіків і жінок до кінцевих груп дослідження, наведене посилання на рішення комітету з біоетики про відповідність проведених досліджень основним етичним і морально-правовим стандартам, що відповідає вимогам ДАК України, описані застосовані методи досліджень – сонографічний, антропометричний, соматотипологічний, метод визначення компонентного складу маси тіла, методи математичної статистики. Наведені методи є загальновизнаними,

апробованими в чисельних наукових дослідженнях, відповідають меті і задачам дослідження. Розділ містить якісні сонограми досліджених органів з зазначенням усіх точок та відрізків вимірювань.

В чотирьох розділах дисертації описані результати власних досліджень з переліком публікацій дисертантки, в яких викладені матеріали даного розділу.

У розділі 3 “Сонографічні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у здорових чоловіків і жінок загалом та різних вікових груп” наведені встановлені показники морфометричних параметрів печінки та її вен, жовчного міхура та підшлункової залози, надані дані стосовно відмінностей цих показників в різних групах дослідження в залежності від віку і статі. Розділ викладений на 20 сторінках, містить 3 підрозділи, ілюстрований 27 рисунками. В кінці розділу надане коротке узагальнення отриманих результатів.

У розділі 4 “Сонографічні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у здорових чоловіків і жінок різних соматотипів” наведені встановлені показники морфометричних параметрів печінки та її вен, жовчного міхура та підшлункової залози та надані дані стосовно відмінностей цих показників в різних групах дослідження в залежності від конституціонального типу. Проведене порівняння за даними показниками як в групах чоловіків різних соматотипів і жінок різних соматотипів, так і між чоловіками і жінками однакових соматотипів. Розділ викладений на 21 сторінці, містить 3 підрозділи, ілюстрований 27 рисунками. В кінці розділу надане коротке узагальнення отриманих результатів.

У розділі 5 “Кореляції сонографічних параметрів печінки, жовчного міхура та підшлункової залози з антропометричними і соматотипологічними показниками здорових чоловіків і жінок загалом і різних вікових груп” наведені встановлені зв'язки між макрометричними показниками печінки та її судин, жовчного міхура, підшлункової залози і показниками будови тіла – антропометричними, соматотипологічними, показниками компонентного складу маси тіла в здорових чоловіків і жінок загальних та різних вікових груп в межах першого зрілого

віку. Розділ викладений на 42 сторінках, містить 2 підрозділи, закінчується коротким узагальненням отриманих результатів.

У розділі 6 “Моделювання нормативних сонографічних параметрів печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у чоловіків і жінок загалом і різних вікових груп в залежності від особливостей будови тіла” описані регресійні моделі визначення належних макрометричних сонографічних показників досліджених органів черевної порожнини чоловіків і жінок в залежності від показників їх тілобудови. У першому підрозділі надані регресійні рівняння стосовно чоловіків, у другому – жінок. Усього представлено 28 моделей з коефіцієнтами детермінації більшими ніж 0,6. Розділ викладений на 15 сторінках і закінчується коротким узагальненням.

У розділі 7 “Аналіз і узагальнення результатів досліджень” дисертантка надала власний детальний порівняльний аналіз та узагальнення результатів проведених досліджень, навела основні положення роботи, співставила отримані дані з даними наукових досліджень інших авторів, дала їм теоретичне обґрунтування та належну оцінку. Текст розділу проілюстрований інформативними таблицями і рисунками, викладений на 43 сторінках.

Усі розділи власних досліджень викладені дисертанткою науково грамотно, в логічній послідовності.

Сім висновків дисертаційного дослідження логічно витікають із наведеного матеріалу і повністю відповідають меті та завданням дослідження. У вступній частині висновків, за вимогами ДАК України, оцінено загальний стан виконаної роботи.

Список використаних джерел наукової літератури складений з 292 робіт.

У трьох додатках наведені 28 таблиць з цифровим матеріалом та результатами статистичної обробки отриманих даних. У четвертому додатку надані акти впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес та лекційні курси профільних морфологічних кафедр вищих державних медичних навчальних закладів України. П'ятий додаток – список публікацій здо-

бувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації.

Зміст автореферату дисертації та авторських публікацій співпадає з головними положеннями наукового дослідження. Робота повністю відповідає основним діючим вимогам ДАК України щодо оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ В ПРАКТИЦІ

Отримані результати досліджень доцільно використовувати в практичній діяльності кафедр анатомії людини, радіології, променевої діагностики та променевої терапії вищих медичних навчальних закладів, науково-дослідних лабораторій і центрів, практичній діяльності антропологів, лікарів променевої діагностики, насамперед, лікарів спеціалістів з ультразвукової діагностики.

6. ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ

Принципових недоліків у дисертації та в авторефераті Мельник Марини Петрівни на тему: "Морфометричні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у чоловіків і жінок в залежності від особливостей будови тіла" не виявлено, проте є декілька зауважень, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи:

1. У розділі «Загальна методика й основні методи дослідження» вказано, що для оцінки жирового, кісткового і м'язового компонентів маси тіла використовували формули Матейка. Було б доцільно навести конкретні формули, за якими визначали ці показники.

2. Зважаючи на значну кількість фактологічного матеріалу стосовно морфометричних параметрів печінки, жовчного міхура і підшлункової залози, який може бути використаний у практичній діяльності лікарів спеціалістів з ультразвукової діагностики, було б доцільно у дисертації надати окремий підрозділ практичних рекомендацій.

3. Четвертий і п'ятий висновки занадто громіздкі, їх, можливо, було б надати у більш стислому викладі.

4. У тексті дисертації зустрічаються окремі орфографічні, стилістичні помилки, описки, термінологічні помилки (наприклад: стор. 42 – «портальної вени», замість «ворітної печінкової вени»; стор. 55 – «розміра», замість «розміру»; стор. 26 – «вивчалися», замість «були вивчені»; стор. 35 «міхурна жовчна протока», замість «міхурова ...»).

Питання для дискусії:

1. Які з встановлених Вами органометричних показників печінки, на Ваш погляд, мають найбільше значення у виявленні збільшення даного органу методом ультразвукової діагностики?

2. Як визначали лінійні розміри і площу перерізу жовчного міхура у випадках його деформації?

7. ВИСНОВОК ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

На підставі проведеного аналізу вважаю, що дисертація Мельник Марини Петрівни на тему “Морфометричні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у чоловіків і жінок в залежності від особливостей будови тіла” є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані і обґрунтовані нові результати, які у сукупності вирішують важливе наукове завдання встановлення сонографічних макрометричних параметрів печінки, жовчного міхура і підшлункової залози в здорових осіб першого зрілого віку та визначення особливостей даних показників в залежності від статі і будови тіла. Визначені межі довірчих інтервалів та процентильного розмаху прижиттєвих морфометричних показників даних органів черевної порожнини та побудовані регресійні моделі індивідуальних сонографічних параметрів печінки, жовчного міхура і підшлункової залози здорових чоловіків і жінок надають можливості більш раннього та більш коректного встановлення їх відхилень у діагностичній медичній практиці.

За актуальністю теми, обсягом виконаного дослідження та глибиною його аналізу, достовірністю висновків і положень, новизною отриманих результатів,

теоретичним та практичним значенням дисертаційна робота Мельник Марини Петрівни “Морфометричні параметри печінки, жовчного міхура та підшлункової залози у чоловіків і жінок в залежності від особливостей будови тіла” повністю відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій, викладених у пункті 11 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами) щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.

Офіційний опонент:

професор кафедри нормальної анатомії

Львівського національного медичного

університету імені Данила Галицького

доктор медичних наук, професор

 Ю. Я. Кривко

